

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ПРОЦЕСІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 258-3 ТА 258-5 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

PROBLEM ISSUES OF APPLICATION OF CRIMINAL PROCEDURAL LEGISLATION DURING DOCUMENTATION AND INVESTIGATION OF CRIMES CASES ART. 258-3 AND 258-5 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Захарченко Ю.М., к.е.н.,
завідувач спеціальної кафедри № 2

*Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Гриненко С.О., к.ю.н., доцент,
завідувач спеціальної кафедри № 1

*Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Статтю присвячено розробці пропозицій з удосконалення кримінального процесуального законодавства щодо регулювання порядку і строків ознайомлення з матеріалами досудового розслідування з метою унеможливлення ухилення винних осіб від кримінальної відповідальності, а також актуалізації проблеми визнання «ДНР» та «ЛНР» терористичними організаціями на прикладі конкретного кримінального провадження.

Констатовано, що нерегульованість питання щодо визнання «ДНР» та «ЛНР» на законодавчому рівні терористичними організаціями залишається невирішеною проблемою, що суттєво ускладнює процес доказування в кримінальних провадженнях за ст. 258-3 та ст. 258-5 КК України.

Одним зі способів уникнення або суттєвого відтермінування законного покарання є зловживання стороною захисту своїм правом, що виявляється у максимальному затягуванні часу в процесі ознайомлення з матеріалами досудового розслідування після його завершення та відкриття матеріалів. Набуває розповсюдження практика штучного затягування строків ознайомлення з матеріалами досудового розслідування через неодноразову заміну захисників, а також залучення в ролі захисників осіб, які є інвалідами по зору. Проаналізовано матеріали кримінального провадження, в якому таким способом удалося затягнути строк ознайомлення до 30 місяців.

Досліджено термінологічні недоліки кримінального процесуального законодавства в частині регулювання підстав та порядку ознайомлення сторін із матеріалами досудового розслідування та закінчення досудового розслідування. Зокрема, з'ясовано, що такі недоліки при буквальному тлумаченні п. 2 ч. 3 ст. 199 та ст. 290 КПК України створюють умови, які після відкриття сторонам матеріалів досудового розслідування унеможливають продовження підозрюваному строк тримання під вартою. Це призводить до вимушеного звільнення підозрюваного з-під варті, навіть якщо підстави для застосування цього запобіжного заходу залишаються актуальними. Така ситуація сприяє ухиленню підозрюваних у вчиненні тяжких злочинів від кримінальної відповідальності.

Запропоновано способи вирішення окреслених проблем через унесення відповідних змін до КПК України.

Ключові слова: досудове розслідування, ухилення від відповідальності, зловживання процесуальними правами, відкриття матеріалів кримінального провадження, ознайомлення з матеріалами досудового розслідування.

The article is devoted to the development of proposals which are directed to improve the criminal procedural legislation to regulate the procedure and terms of acquaintance with the materials of pre-trial investigation in order to prevent evasion of perpetrators from criminal liability, as well as the problem of recognition of "DPR" and "LPR" as terrorist organizations.

Issue of recognition of "DPR" and "LPR" at the legislative level as terrorist organizations remains an unresolved problem, which significantly complicates the process of proving in criminal proceedings by Art. 258-3 and Art. 258-5 of the Criminal Code of Ukraine.

One of the ways to avoid or significantly postpone the lawful punishment is the abusing by the side of defense their right, which is carried out in the maximum delay in reviewing the materials of the pre-trial investigation after its finishing and opening of materials of pre-trial investigation. Practice of the artificial prolongation of the terms of acquaintance with the materials of the pre-trial investigation by repeated replacement of defense attorneys, as well as the involvement of persons with visual impairments as defense attorneys is becoming widespread. Were analyzed the materials of the criminal proceedings, in which the term of acquaintance was extended to 30 months in this way.

The terminological shortcomings of the criminal procedural legislation in terms of regulating the grounds and procedure for acquainting the parties with the materials of the pre-trial investigation and the end of the pre-trial investigation have been studied. In particular, it was found that such shortcomings in the literal interpretation of paragraph 2 of Part 3 of Article 199 and Art. 290 of the CPC of Ukraine create conditions when after the opening of the materials of the pre-trial investigation it becomes impossible to extend the terms of arrest for the suspected person. This leads to the releasing of the suspected person from arrest, even if the grounds for applying this precautionary measure remain relevant. In turn, such situation supports suspected persons to evade from serious crimes.

Ways to solve these problems by making appropriate changes to the CPC of Ukraine are proposed.

Key words: pre-trial investigation, evasion from responsibility, abuse of procedural rights, opening of materials of criminal proceedings, acquaintance with materials of pre-trial investigation.

Постановка проблеми. Протидія фінансуванню тероризму є одним із головних завдань Служби безпеки України та є особливо актуальним у сучасних умовах гібридної війни з РФ та існування на Сході України так званих «ДНР» та «ЛНР».

Із метою своєчасного виявлення, припинення та документування фактів незаконного фінансування з боку фізичних та юридичних осіб України оперативними та слідчими підрозділами як регіональних органів, так і відповідних підрозділів Центрального управління СБУ,

незважаючи на значну складність в отриманні відповідних фактів та доказів, постійно вживається комплекс заходів, що дозволяє позитивно впливати на ситуацію в цій сфері та вважати її контрольованою.

Дійсна практика розслідування кримінальних проваджень за ознаками ст. 258-3 та ст. 258-5 КК України свідчить про те, що в судах близько 67% проваджень за останні 5 років завершуються затвердженням угоди з прокурором про визнання вини. При цьому в 73% випадків

суди під час визначення покарання за ці злочини застосовують ст. 69 КК України – призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Аналіз чинників, які впливають на стан розслідування цієї категорії злочинів, свідчить про наявність певних об'єктивних негативних факторів на законодавчому рівні, які не дозволяють підвищити ефективність розслідування. Вони стосуються проблем кримінальної кваліфікації діянь відповідних суб'єктів у контексті визнання так званих «ДНР» та «ЛНР» терористичними організаціями, а також недоліків кримінального процесуального законодавства щодо процедури ознайомлення з матеріалами кримінального провадження і закінчення досудового розслідування, які створюють умови для ухилення підозрюваних осіб від кримінальної відповідальності.

До проблеми визнання «ЛНР» та «ДНР» у своїх роботах зверталися такі науковці, як А.А. Аносенков, І.О. Криворучко, В.В. Мокляк, О.О. Резнікова, А.О. Місюра, С.В. Дрьомов, К.Є. Войтовський, Р.Ф. Черниш, Н.В. Сметаніна [1, с. 110–112; 2, с. 11–12; 3, с. 126, 144–145; 4, с. 31–39; 5, с. 196–203; 6, с. 193–199]. Ними розглядалися окремі аспекти невизначеності статусу вказаних організацій, які є передумовою неможливості притягнути до кримінальної відповідальності їх учасників. Однак практичні аспекти визнання осіб членами терористичних організацій залишилися невирішеними.

Тема порядку і строків досудового розслідування, зокрема ознайомлення учасників із його матеріалами, розглядалися у роботах багатьох учених: Ю.І. Азарова, І.В. Гловко, О.М. Дроздова, Н.С. Карпова, В.Т. Малярєнка, М.І. Пашковського, С.А. Паршак, С.Б. Фоміна та інших. Утім залишається дискусійним питання обмеження строків ознайомлення з матеріалами кримінального провадження на стадії досудового розслідування, а також поза увагою залишилися важливі аспекти термінологічної недосконалості Кримінального процесуального кодексу України, які дозволяють успішно реалізовувати схеми ухилення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених статтями 258-3 та 258-5 КК України.

Метою статті є розробка пропозицій з удосконалення кримінального процесуального законодавства щодо регулювання порядку і строків ознайомлення з матеріалами досудового розслідування з метою унеможливлення ухилення винних осіб від кримінальної відповідальності, а також актуалізація проблеми визнання «ДНР» та «ЛНР» терористичними організаціями на прикладі конкретного кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до абзацу 19 статті 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 р. № 638-IV [7] (далі – Закон) терористичною організацією визнається стійке об'єднання трьох і більше осіб, створене з метою здійснення терористичної діяльності і в межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів. Згідно із зазначеним абзацом організація визнається терористичною, якщо хоч один із її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність із відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації.

Відповідно до статті 1 Закону терористична діяльність охоплює: планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів; підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях; організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, як і участь у таких актах; вербування, озброєння, підготовку та використання терористів; пропаганду і поширення ідеології тероризму; фінансування та інше сприяння тероризму.

У січні 2015 р. Верховна Рада України визнала Російську Федерацію «державою-агресором» [8], однак досі не визнала «ДНР» та «ЛНР» терористичними організаціями, не дивлячись на пропозиції Служби безпеки України, хоча офіційно запропонувала здійснити це іноземним партнерам України. Представники ЄС відповіли, що Україна має першою юридично визначити «ДНР» та «ЛНР» терористичними організаціями, після чого її прикладу слідуватимуть інші країни. Через це неврегульованість питання щодо визнання «ДНР» та «ЛНР» на законодавчому рівні терористичними організаціями залишається невирішеною проблемою. Зазначена обставина суттєво ускладнює процес доказування в кримінальних провадженнях за ст. 258-3 та ст. 258-5 КК України.

І.О. Криворучком слушно описано перспективність визнання «ДНР» та «ЛНР» терористичними організаціями на підставі матеріалів відповідного кримінального провадження [9, с. 11–12]. Цей підхід згодом знайшов відображення в судовій практиці. Так, Касаційний кримінальний суд Верховного Суду в постанові від 05 липня 2018 року в справі № 225/6151/15-к [10] висловив свою позицію щодо того, що визнання організації терористичною в конкретному кримінальному провадженні здійснюється на підставі наявних матеріалів. На думку Верховного Суду, окреме судове рішення, рішення органу законодавчої чи виконавчої влади про визнання діяльності терористичною для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 258-3 чи ст. 258-5 КК України не потрібне. Тому слідчим під час розслідування кримінальних проваджень за цими злочинами необхідно встановлювати, яким конкретно терористом із числа «ДНР» та «ЛНР» надано сприяння чи здійснено їх фінансування, що потребує доказування вже безпосередньо терористичної діяльності окремих терористів чи їх військових підрозділів, тобто дій, визначених ст. 258 КК України. Проте навіть це суттєво не вплинуло на практику суддів та не спростило процес доказування. Отже, на рівні слідчої судової практики зазначена проблема залишається актуальною і потребує свого наукового і практичного вирішення.

Останнім часом стороною захисту застосовуються нові підходи уникнення або суттєвого відтермінування законного покарання щодо підозрюваних у вчиненні злочинів, передбачених ст. ст. 258-3, 258-5 КК України. Одним із таких способів, що набуває розповсюдження внаслідок неврегульованості чинного законодавства, є зловживання захистом своїх прав у процесі виконання ст. 290 КПК України, що виявляється у максимальному затягуванні часу в процесі ознайомлення з матеріалами досудового розслідування після його завершення та відкриття матеріалів перед переданням до суду.

Негативним прикладом такого зловживання правом на захист є матеріали кримінального провадження № 2201720000000029 від 18.04.2017 р. стосовно обвинуваченого «П» за ознаками ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 258-5, ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 110 КК України, розпочатого слідчим відділом Управління СБ України в Сумській області. Проведеним досудовим розслідуванням з'ясовано, що впродовж червня 2016 – вересня 2017 року (більш точна дата досудовим розслідуванням не встановлена) підозрюваний «П» як заступник директора департаменту із зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «С», діючи умисно та з корисливих мотивів, за попередньою змовою з громадянином України «Д» (матеріали стосовно якого виділено в окреме кримінальне провадження № 2201820000000028), службовими особами ТОВ «М» (Республіка Білорусь), а також іншими невстановленими фізичними та юридичними особами, зокрема тими, які діють на територіях, підконтрольних терористичним організаціям «ДНР» та «ЛНР», здійснювали сприяння фінансуванню терористичної організації «Луганська народна республіка».

«П», діючи умисно та за попередньою змовою з іншими невстановленими особами, провадячи діяльність, направ-

лену на пособництво у фінансуванні терористичної організації «ЛНР», керівники та учасники якої вчиняють дії з метою зміни меж території та державного кордону України в спосіб, що суперечить порядку, встановленому Конституцією України, сприяв посяганню на територіальну цілісність і недоторканість України.

Реалізуючи мету злочинної змови та керуючись корисливим мотивом, «П» спільно з «Д» та іншими особами, будучи обізнаними про факт діяльності на частині території Луганської і Донецької областей терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», налагодили незаконне постачання продукції ТОВ «С» на вказані тимчасово окуповані території. Злочинна схема полягала в тому, що ТОВ «С» на підставі відповідних зовнішньоекономічних договорів, застосованих учасниками злочину як знаряддя для документального маскуванню своєї реальної діяльності, здійснює поставку продукції власного виготовлення на адресу ТОВ «М» (Республіка Білорусь).

У подальшому ТОВ «М» та інші компанії, порушуючи норми українського законодавства та міжнародних правових актів, постачають вказану продукцію на тимчасово окуповану територію Донецької та Луганської областей, зокрема на адресу юридичних осіб, що діють на територіях, підконтрольних терористичним організаціям «ДНР» та «ЛНР», через тимчасово ліквідовані пункти пропуску через державний кордон України зі сторони РФ, при цьому сплачуючи в інтересах терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР» так звані «митні збори». Після фактичної доставки продукції на тимчасово окуповану територію та сплати невідновленими службовими особами ТОВ «Ф» («Луганська народна Республіка») та ФОП «Г» («Луганська народна Республіка») (матеріали стосовно яких виділено в окреме кримінальне провадження №2201820000000034), які зареєстровані та звітують фіскальним органам на території, підконтрольній терористичній організації «ЛНР», так званих «митних платежів» до бюджету «ЛНР» відбувається її розповсюдження для реалізації в магазинах та торговельних мережах «ЛНР» та «ДНР», що самовільно захоплені («націоналізовані») керівниками терористичних організацій, із їх перереєстрацією за нормами так званого законодавства «ДНР» та «ЛНР», які належать представникам цих терористичних організацій, створюючи економічне підґрунтя діяльності.

Завдяки злагодженій співпраці слідчих слідчого відділу УСБУ в Сумській області, оперативних працівників відділу контррозвідувального захисту у сфері економіки та прокуратури Сумської області вже 17.10.2017 р. (6 місяців від початку досудового розслідування) громадянину «П» повідомлено про підозру за ч. 2 ст. 258-5 КК України, а 19.10.2017 р. повідомлено про підозру за ч. 2 ст. 110 КК України. 20.10.2017 р. підозрюваному «П» обрано запобіжний захід – тримання під вартою, який продовжено до 30.03.2018 р.

20.03.2018 р. «П» було повідомлено про зміну раніше повідомленої підозри, тобто за ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 258-5, ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 110 КК України за участю захисника «Б».

20.03.2018 р. (через 5 місяців після повідомлення про підозру) підозрюваному «П» особисто, без участі захисників, слідчим (на виконання доручення прокурора) оголошено про завершення досудового розслідування та надано доступ до матеріалів досудового розслідування в прошитому та пронумерованому вигляді (зі складеними відповідними описами томів).

20 березня 2018 року захисникам підозрюваного «П» (адвокатам «К», «Б», «Ш», «Б-2», «Н») за допомогою телефону з використанням мобільного номера телефону слідчого на їхні номери мобільних телефонів, вказані у витягах із реєстру Національної асоціації адвокатів України, надіслано (з використанням месенджера «WhatsApp») відповідні повідомлення про завершення досудового розслідування та відкриття матеріалів кримінального провадження,

а також запити прокурора про надання доступу до матеріалів та можливості скопіювати або відобразити будь-які речові докази, як-от документи та інші матеріали, які сторона захисту має намір використати як докази в суді.

Таким чином, стороною обвинувачення на той час були вжиті усі необхідні процесуальні заходи, а опісля стороною захисту почала реалізовуватись схема затягування термінів ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, використовуючи недоліки ст. 290 КПК України. Так, 4 із 5 захисників підозрюваного 21.03.2018 р. повідомили про небажання ознайомитися з матеріалами кримінального провадження. За клопотанням слідчого про обмеження термінів ознайомлення з матеріалами кримінального провадження суд зобов'язав адвокатів «К» та «Ш» ознайомитись до 20.04.2018 р., а «Б» – до 08.05.2018 р.

При цьому 30.03.2018 р. підозрюваного було «П» звільнено з-під варті без обрання іншого запобіжного заходу, зважаючи на недоліки чинного законодавства, через що створено умови для його ухилення від відповідальності.

Сторона захисту реалізувала схему щодо штучного затягування строків ознайомлення з матеріалами досудового розслідування через неодноразову заміну захисників та визначення нових строків ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Родзинкою схеми стало залучення адвоката з вадами зору «К» у липні 2018 р., який ознайомився з матеріалами кримінального провадження за допомогою читця, зважаючи на те, що він є інвалідом по зору та за висновком про умови та характер праці може працювати юристом у спеціально створених умовах.

У грудня 2018 року суд обмежив строк ознайомлення адвоката «К» з матеріалами кримінального провадження до 15.04.2019 р. (тобто майже 9 місяців на ознайомлення). 12.04.2019 р. відбулася заміна адвоката «Ш» на іншого адвоката з вадами зору «Р-2», якому лише у липні 2019 р. суд обмежив термін ознайомлення зі справою до 18.02.2020 р. Ця схема тривала аж до жовтня 2020 р. (тобто майже 30 місяців із дня завершення досудового розслідування!), коли обвинувачений «П» разом з усіма адвокатами ознайомився з матеріалами кримінального провадження і його було передано до суду. Згідно з результатами судового розгляду в листопаді 2020 року суд затвердив угоду про визнання винуватості з «П».

Для позначення ступеня виконання всіх завдань на стадії досудового розслідування у КПК України використовуються різні терміни [11]. Так, стаття 283 говорить про форми «закінчення досудового розслідування». П. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України зазначає, що стадія досудового розслідування «закінчується» закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Так само слово «закінчити» використовується у ст. 294, яка визначає положення продовження строку досудового розслідування.

Коментуючи у своїй статті судову практику, О. Дроздов, О. Дроздова та С. Шульгін слушно вказують на виокремлення таких етапів стадії досудового розслідування, як початок (унесення відомостей до ЄРДР), завершення (факт відкриття матеріалів досудового розслідування відповідно до ст. 290 КПК України), закінчення (звернення до суду з обвинувальним актом). Резюмуючи, автори наголошують: днем зупинення перебігу строків досудового розслідування на підставі ст. 290 КПК України має бути день фактичного отримання стороною захисту доступу до матеріалів досудового розслідування; перебіг строків відновлюється після надання підтвердження сторонами про завершення ознайомлення з цими матеріалами; строк досудового розслідування закінчується вже в момент звернення до суду з обвинувальним актом, що підтверджується відміткою прокуратури на ньому [12].

Погоджуючись з авторами згаданої статті, зазначимо ще один важливий аспект, який досі залишався поза увагою наукової спільноти, але використовується у практиці як засіб протидії, зокрема в кримінальних провадженнях про злочини, передбачені статтями 258-3 та 258-5 КК України.

Стаття 290 КПК України оперує поняттям «завершення досудового розслідування». Про це прокурор або слідчий повідомляють стороні захисту, визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для закінчення досудового розслідування у формах складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 199 КПК України у клопотанні про продовження строку тримання під вартою необхідно викласти обставини, які перешкоджають «завершенню досудового розслідування» до закінчення дії попередньої ухвали про тримання під вартою.

Буквально тлумачачи, після повідомлення про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування в клопотанні про продовження строку тримання під вартою не можна вказати на обставини, які перешкоджають його завершенню, адже воно вже завершено.

Отже із завершенням досудового розслідування стадія досудового розслідування не закінчується, проте продовжити строк тримання підозрюваного під вартою вже не видається можливим. Це призводить до вимушеного звільнення підозрюваного з-під варти, навіть якщо підстави для застосування цього запобіжного заходу залишаються актуальними.

Ця особливість може використовуватись із метою створення умов для ухилення підозрюваних від відповідальності. У зазначеному кримінальному провадженні виконати п. 2 ч. 3 ст. 199 КПК України для продовження строку тримання під вартою прокурор чи слідчий не мали можливості через вищенаведені обставини.

Наведений приклад свідчить про наявні недоліки в чинному КПК України щодо можливості штучно суттєво затягувати строки ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, а також про відсутність у такому разі рівних можливостей обвинувачення і захисту. Зокрема, за наведеним кримінальним провадженням (щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину) загальний строк досудового розслідування до повідомлення особі про підозру становить 18 місяців (ч. 2 ст. 219 КПК України), а загальний строк розслідування після повідомлення про підозру – 2 місяці, а також може бути продовжений не більше ніж до 12 місяців.

При цьому ч. 10 ст. 290 КПК України взагалі не визначає строків для ознайомлення з матеріалами, а містить лише посилання на те, що у разі зволікання в процесі ознайомлення з матеріалами кримінального провадження слідчий суддя може встановити строк, після якого сторона кримінального провадження вважається такою, що реалізувала своє право на доступ до матеріалів. Виходячи

з вищенаведеного прикладу, у разі зловживання стороною захисту своїм правом цей термін може штучно суттєво збільшуватись із використанням адвокатів-інвалідів, що дозволяє злочинцям ухилятися від законного покарання.

У літературі висловлювались пропозиції щодо унормування термінів ознайомлення з матеріалами кримінальних проваджень. Зокрема, пропонувалось визначити граничні строки залежно від категорій проваджень [13, с. 244] або спираючись на результати експертних досліджень [14, с. 161], які, однак, не знайшли загального схвалення у наукових колах та відображення в законодавстві. Спосіб удосконалення процедури розгляду клопотань слідчого щодо встановлення строку ознайомлення з матеріалами, як пропонується Н.С. Карповим [15, с. 247], С.А. Паршаком [16, с. 70], не вирішує проблему зловживання правами як таку.

На наш погляд, із метою попередження зловживань процесуальними правами під час ознайомлення з матеріалами кримінального провадження доцільно змінити порядок визначення його строків, установивши нормативне обмеження у вигляді загального строку з можливістю його продовження судом за мотивованим клопотанням. Це не вирішить проблему радикально, але ускладнить немотивоване затягування строків ознайомлення.

Такий підхід не суперечитиме позиціям Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), який наголошує, що стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує обвинуваченому «достатній час і можливості для підготовки його захисту» і, відповідно, передбачає, що основна діяльність захисту від його / її імені може містити все, що є «необхідним» для підготовки до основного судового розгляду. Також зазначено, що питання відповідності часу і можливостей, наданих обвинуваченому, повинні бути оцінені у світлі обставин кожної окремої справи [17]. При цьому єдиних критеріїв визначення достатнього часу для ознайомлення ЄСПЛ не вироблено [18, с. 148].

Висновки. Ураховуючи викладене, вважаємо доцільним внести зміни до КПК України з метою уніфікації понять, замінивши в п. 2 ч. 3 ст. 199 КПК України слово «завершенню» словом «закінченню». А у ст. 290 слова «про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування» замінити словами «про відкриття матеріалів досудового розслідування».

Із метою попередження зловживань, а також забезпечення рівності процесуальних умов для сторін захисту й обвинувачення вважаємо за доцільне у КПК України визначити загальний граничний строк ознайомлення з матеріалами кримінального провадження (наприклад, 2 місяці), передбачивши підстави і процедуру його продовження слідчим суддею за мотивованим клопотанням сторони захисту.

Потребує подальшого опрацювання проблема визнання судами терористичними організаціями так званих «ЛНР» та «ДНР» у конкретних кримінальних провадженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аносенков А.А. Деякі аспекти визнання в Україні організації терористичною. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 3. С. 110–112 URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/975/1/%D0%90%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2.pdf>
2. Криворучко І.О. Протидія діяльності терористичних організацій в Україні засобами кримінальної юстиції : дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.08. Київ, 2019. 315 с.
3. Мокляк В.В. Протидія терористичній діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.08. Харків, 2020. 232 с. URL: <https://ivp.zk.ua/wp-content/uploads/2020/09/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9C%D0%9E%D0%9A%D0%9B%D0%AF%D0%9A.pdf>
4. Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / за заг. ред. О.О. Резнікової. Київ : НІСД, 2017. 60 с. URL: http://old.niss.gov.ua/content/articles/files/aktualniPitannya_press-1c1ef.pdf
5. Черниш Р.Ф. Щодо шляхів удосконалення національного кримінального процесуального законодавства у сфері боротьби з тероризмом. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 196–203 URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=474692>
6. Сметаніна Н.В., Чаплінська О.В. Сучасна стратегія запобігання тероризму в Україні. *Право і суспільство*. 2019. № 2/2. С. 193–199. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/37.pdf

7. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 07.11.2021).
8. Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором : Постанова Верховної Ради України від 27 січня 2015 року № 129-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-19#Text> (дата звернення: 18.11.2021).
9. Криворучко І.О. Протидія діяльності терористичних організацій в Україні засобами кримінальної юстиції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2019. 315 с. (С. 11–12).
10. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 05 липня 2018 року у справі № 225/6151/15-к / Верховний Суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75241808> (дата звернення: 07.11.2021).
11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2626> (дата звернення: 07.11.2021).
12. Дроздов О., Дроздова О., Шульгін С. Як час на ознайомлення з матеріалами впливає на завершення досудового розслідування та інші дотичні питання. 2021. URL: <https://unba.org.ua/publications/6727-yak-chas-na-oznajomlennya-z-materialami-vplivae-na-zavershennya-dosudovogo-rozsliduvannya-ta-inshi-dotichni-pitannya.html> (дата звернення: 07.11.2021).
13. Маляренко В.Т. Кримінальний процес України: Стан та перспективи розвитку: Вибрані наукові праці : навчальний посібник Київ : Ін Юре, 2004. 600 с.
14. Фомін С.Б. Строки у кримінальному судочинстві : поняття, класифікація та функціональне призначення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2002. 207 с.
15. Карпов Н.С. Деякі питання ознайомлення учасників кримінального процесу з матеріалами кримінального провадження. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 243–248.
16. Паршак С. Открытие материалов уголовного производства стороной обвинения в соответствии с положениями уголовного процессуального законодательства Украины. *Legea si viata*. Май 2015. С. 67–70.
17. Рішення «Матановіч проти Хорватії» (Заява №2742/12) О. Дроздова та О. Дроздової URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Pereklad_rishennya_evk_sudu_13072017.pdf (дата звернення: 18.11.2021).
18. Азаров Ю.І. Строки ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. 2015. № 3. С. 145–151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jpn_2015_3_19 (дата звернення: 07.11.2021).